

Rapport

Bekjempelse av fremmede arter 2019

Marianne Mjelde og Christine Reenskaug

Kjempespringfrø, Impatiens glandulifera

Ås kommune 2019

Innholdsfortegnelse

Innledning	2
Bekjempelse.....	4
Kjempebjørnekjeks.....	4
Kjempespringfrø.....	5
Informasjonsarbeid	6
Status og virkning	6
Kjempebjørnekjeks.....	7
Kjempespringfrø.....	8
Parkslirekne.....	10
Stillehavsøsters.....	10
Videre arbeid.....	10

Innledning

Ås kommune har i flere år fått økonomisk støtte til å bekjempe og kartlegge fremmede arter. Også i 2019 fikk Ås kommune innvilget søknad om økonomisk støtte til å utføre tiltak mot fremmede, skadelige arter. Tildelingen kommer fra Fylkesmannen i Oslo og Viken og skal brukes på kartlegging, informasjonsarbeid og bekjempelse av kjempebjørnekjeks (*Heracleum mantegazzianum*), kjempespringfrø (*Impatiens glandulifera*), parkslirekne (*Reynoutria japonica*) og stillehavsøsters (*Crassostrea gigas*). I ettertid skal også alle kartlagte forekomster legges inn i Artsobservasjoner.

For å kartlegge og bekjempe disse artene i 2019 ansatte Ås kommune to sommervikarer. De jobbet i omtrent ni uker fra midten av juni til midten av august. I tillegg til de tidligere nevnte artene, ble også mongolspringfrø (*Impatiens parviflora*), rynkerose (*Rosa rugosa*) og kanadagullris (*Solidago canadensis*) kartlagt når de ble observert. Det ble også utført noe bekjempelse av mongolspringfrø, kanadagullris, rynkerose og rødhyll (*Sambucus racemosa*), når dette ble ansett som hensiktsmessig.

Kommunen har brukt ArcGIS online til registrering av fremmede arter siden 2017, noe som har forenklet arbeidet betraktelig. I felt brukes appen Collector for ArcGIS. Verktøyet gjør det lett å registrere nye lokaliteter i felt og å oppsøke kjente lokaliteter fra tidligere år. Her kan man legge inn valgfri informasjon om lokalitetene, for eksempel status, registreringsdato og tidligere års tiltak. Lokalitetene i kartet kan også importeres inn i Artsobservasjoner.

I Ås kommune finnes det flere bekker som grenser til nabokommuner eller renner over grensene. Bekjempelse, spesielt i grensebekkene, har kommunen en åpen dialog med nabokommunene om. I år har vi foretatt bekjempelse i grensebekker til Frogn, Vestby og Ski.

Om artene

Kjempebjørnekjeks er en toårig art i skjermplantefamilien. Planten kan bli opp til 5 meter høy og har en hul stengel som kan bli 10 centimeter i diameter. Den får store, gjerne meterlange blader med spisse fliker. På sitt andre år får planten store blomsterskjermer som blir mellom 30 og 50 centimeter i diameter. Planten kan være krevende å bli kvitt, da frøene kan overleve i jorden i opp til 15 år, og plantesaften er giftig. Kjempebjørnekjeks finnes i dag på store deler av østlandet, nord til Lillehammer og langs kysten opp til Trøndelag. (Fykse, 2019). Kjempebjørnekjeks er vurdert til svært høy risiko av Artsdatabanken og er på topp-100 listen over Europas verste arter (Artsdatabanken, 2012a).

Figur 1: Kjempebjørnekjeks

Figur 2: Kjempespringfrø

Kjempespringfrø er en ettårig art i springfrøfamilien. Den blir vanligvis 1,5 meter høy og har sagtannede blader festet i kranser på den saftige stengelen. Planten får monosymmetriske rosa, lilla eller hvite blomster. Når frøkapslene modnes på sensommeren slynges frøene opp til 7 meter avgårde. Dette gjør at planten spres effektivt, spesielt langs bekker, elver og i fuktige grøfter. Kjempespringfrø finnes i nesten hele landet, men er sjeldnere i nord. Den er vurdert til svært høy risiko og er en av de mest invaderende plantene i Europa. (Artsdatabanken, 2012b)

Parkslirekne er en flerårig plante i slireknefamilien. Planten har kraftige røtter, vokser opp med 1-2,5 meter høye stengler og har store, lysegrønne blader. Parkslirekne er etablert langs kyst- og fjordstrøk i store deler av landet, og fortrenger hjemlige arter. Planten er vurdert til svært høy risiko. (Artsdatabanken, 2012c)

Figur 3: Parkslirekne. Foto: Anne Marit Isachsen, Norsk landbruks-rådgivning, Salten.

Figur 4: Stillehavsøsters. Hentet fra: Fylkesmannen.no

Stillehavsøsters er en østersart som de siste årene har invadert store deler av den norske kysten. Østersen kan bli opp til 40 centimeter og vokser vanligvis på fast underlag, like under fjæremålet og ned til et par meters dyp. (Lauritz S. Sømme, 2018)

Bekjempelse i 2019

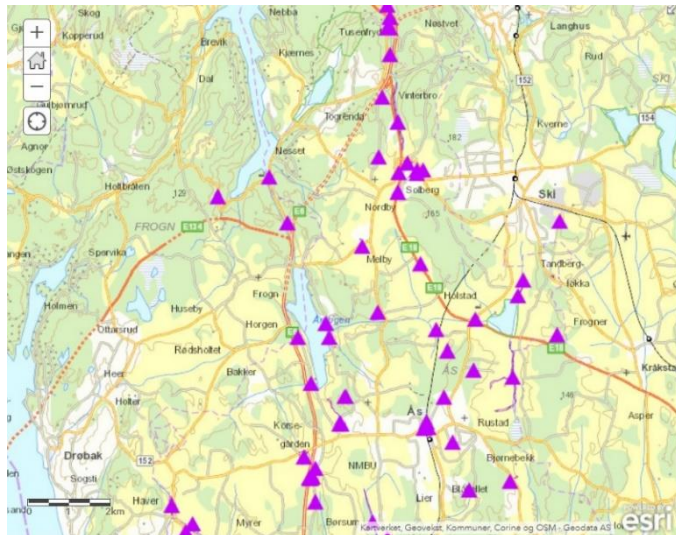
Kjempebjørnekjeks og kjempespringfrø ble bekjempet i uke 25-32. Det ble ikke benyttet sprøyting i år, kun manuell bekjempelse. Plantene ble i all hovedsak dratt eller gravd opp med rot, men noen steder der dette var vanskelig ble det benyttet rotkutting.

Plantene ble så lagt i tette plastsekker og daglig levert til Bølstad gjenvinningsstasjon for destruksjon. Lokalitetene var som regel kommunal eiendom langs vassdrag, men noen var også i privateid skog eller jordekanter. Lokalitetene som ble bekjempet tidlig i sesongen, og lokaliteter med høye bestander, ble prioritert ved andregangsbekjemping.

Kjempebjørnekjeks

Målet med bekjempingen var å hindre eller redusere spredning av kjempebjørnekjeks, samt redusere dagens bestand. Så langt det lot seg gjøre ble hele planten gravd opp med rot, og fjernet. Rotkutting ble benyttet der det ikke var mulig å få med hele roten, og det ble da tatt så mye av roten som mulig. Da plantene begynte å sette frø i august, ble kun frøskjermene

fjernet. Resten av planten ble eventuelt kuttet ned og ble lagt igjen. Tidligere år har man erfart at planten lager nye, mindre blomsterstander ved bakken, derfor ble så mye som mulig av planten kuttet ned. Dette ble gjort istedenfor luking, for å unngå at frøskjermer ble modne før man rakk å fjerne alle. Man oppnår likevel en reduksjon i spredningen, både i antall frø og hvor langt de klarer å spre seg.

Figur 5: Registrerte lokaliteter med kjempbjørnekjeks.

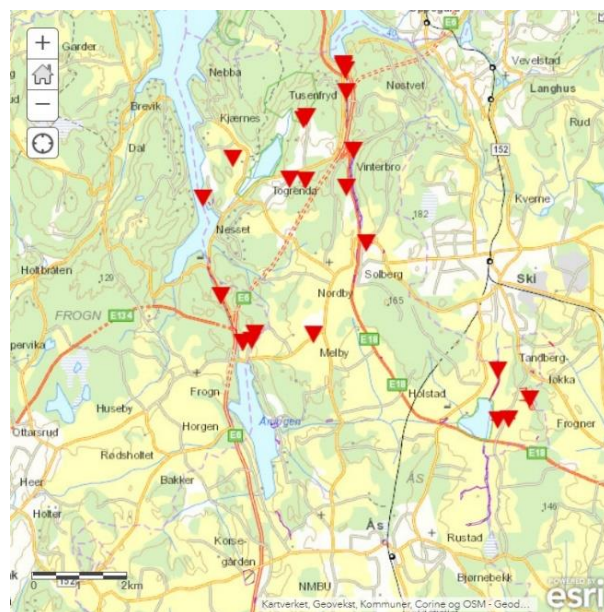
Langt ute i vekstsesongen ble førsteårsplanter nedprioritert ettersom det var viktigere å hindre frøspredning fra andreårsplantene. Førsteårsplantene vil ikke sette frø før i 2020. Ås kommune har 56 kjente lokaliteter med kjempbjørnekjeks. Det er i tillegg 66 lokaliteter der det tidligere har vært registrert og bekjempet kjempbjørnekjeks, der det i 2019 ikke ble funnet noen planter.

Kjempespringfrø

Målet med bekjemping av kjempespringfrø var å hindre eller redusere spredning av planten, og redusere bestanden. Kjempespringfrø har grunne røtter, og kan lett dras opp med hele roten intakt. Bestander med høy tetthet ble prioritert ved andregangsbekjempelse, samt lokaliteter som ble tidlig besøkt.

Det er 27 kjente lokaliteter i Ås kommune med kjempespringfrø. To store lokaliteter ble ikke bekjempet i 2019. Lokaliteten øst for Østensjøvann ble vi oppmerksomme på sent i sesongen, og ettersom det ikke var tid til å bekjempe alt prioriterte vi heller grundig bekjempelse på kjente lokaliteter.

Lokaliteten er langs jordekanten og derfor på privat grunn. Den andre lokaliteten som ikke ble prioritert i år er Venneskål der det finnes

Figur 6: Registrerte lokaliteter med kjempespringfrø.

en større bestand i et hogstfelt. Denne ble nedprioritert av samme grunn.

Mongolspringfrø ble tilfeldig oppdaget på en lokalitet der vi bekjempet kjempespringfrø.

Planten har i likhet med kjempespringfrø grunne røtter, og ble luket på samme måte slik at hele roten kom med. Den ble bekjempet der vi kom over den, men ikke aktivt søkt etter. Alle lokaliteter ble lagt til i kartet, under kategorien kjempespringfrø med en kommentar, siden mongolspringfrø ikke har et eget punktsymbol. Vi fant tilsammen tre lokaliteter med mongolspringfrø.

Informasjonsarbeid

Enkelte steder kom vi over kjempebjørnekjeks i private hager. Plantene har sannsynligvis vært der en stund siden planten har spredd seg fra hagen og ut i området rundt. Disse husstandene fikk brev i postkassene med informasjon om bekjemping og faktaark fra Fagus. Minst en husstand har fått muntlig beskjed tidligere, men dette er første gang det er levert ut informasjonsbrev.

Ved store lokaliteter av kjempebjørnekjeks ble grunneier forsøkt informert. Dette gjaldt hovedsakelig forekomster langs åkerkanter og lignende. En del grunneiere er selv klar over problemet, og noen sprøytet på eget initiativ. Grunneiere som ikke sprøytet på egenhånd, syntes ikke å gjøre noe med bestanden i 2019, men ble forsøkt kontaktet i juli/august.

Status og virkning

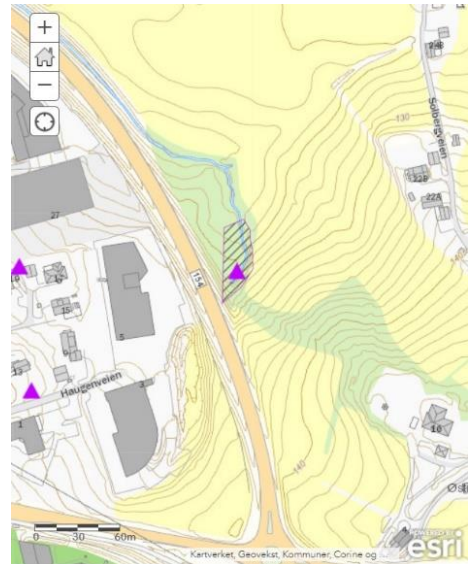
I løpet av årets vekstsesong har vi besøkt alle kjente lokaliteter minst en gang, også lokaliteter som har vært registrert som ikke gjenfunnet tidligere år. Det viste seg nyttig å besøke utgåtte lokaliteter, da det ble gjenfunnet planter på noen av disse. Generelt virker det som tidligere års tiltak har en god effekt på kjente plantebestander. Mekanisk bekjempelse, i form av luking, synes å være den metoden som gir det beste resultatet.

Følgende er en vurdering av statusen til artene på utvalgte områder, og virkningen av eventuelle tidligere tiltak.

Kjempebjørnekjeks

Kjempebjørnekjeks har i størst grad blitt bekjempet ved luking, der man forsøker å få med hele roten, med innslag av sprøyting og fjerning av blomsterstander.

Ved Fv154 (Figur 7), øst for Solberg, ble bestanden sprøytet i 2018. Her ble det funnet mange individer i år og disse ble lett luket da området ble bekjempet tidlig i sesongen. Her ligger det trolig betydelige mengder frø i bakken, og man kan forvente å måtte bekjempe kjempebjørnekjeks på området flere år fremover.

Figur 7: Lokaltet øst for Solberg.

Figur 8: Lokaltet langs Solbekken.

Langs Solbekken (Figur 8) ble det også funnet færre planter enn tidligere år, men her må man trolig regne med å bekjempe i noen år fremover.

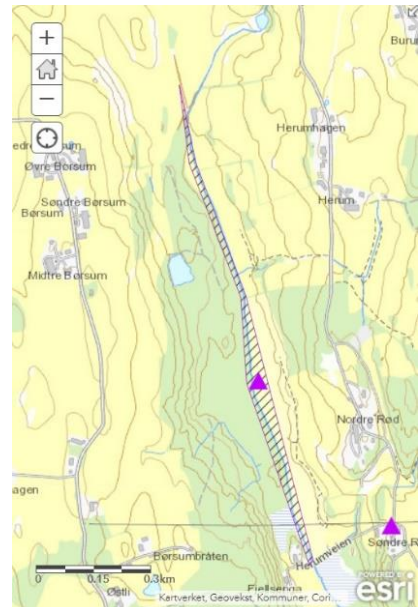
Langs Vassflobekken (Figur 9), som renner ned i Gjersjøen, ble det i år funnet færre kjempebjørnekjeks enn tidligere år. I 2020 vil det trolig kun være et fåtall planter langs denne bekken. Siden dette er et område med en bekk er det særlig viktig å holde arbeidet ved like, da det kun skal én plante til for at den igjen sprer seg langs hele bekken.

Figur 9: Lokaltet langs Vassflobekken.

I år ble det funnet en ny lokalitet med kjempebjørnekjeks langs en bekk som renner i dalen mellom Herumhagen og Børsum (Figur 10), men kilden til spredning er foreløpig ukjent. Sannsynligvis har ikke plantene vært her i mange år, og ved å bekjempe grundig i kommende år vil man trolig fort få kontroll på bestanden og unngå videre spredning inn i Vestby.

På områdene til Norges miljø- og biovitenskapelige universitet er det gjort flere funn, og disse blir bekjempet med sprøyting av universitetet.

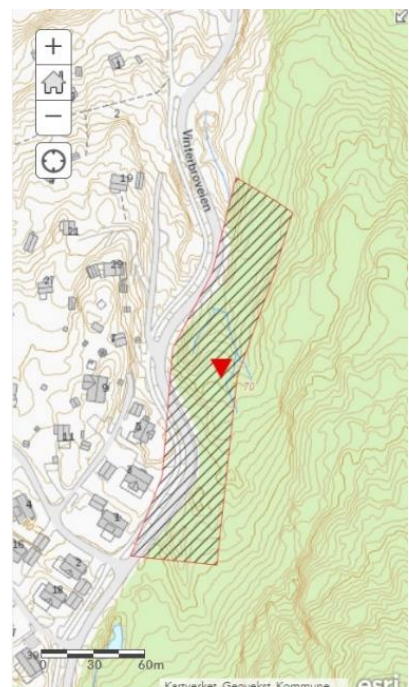

Figur 10: Lokalitet med kjempebjørnekjeks.

Kjempespringfrø

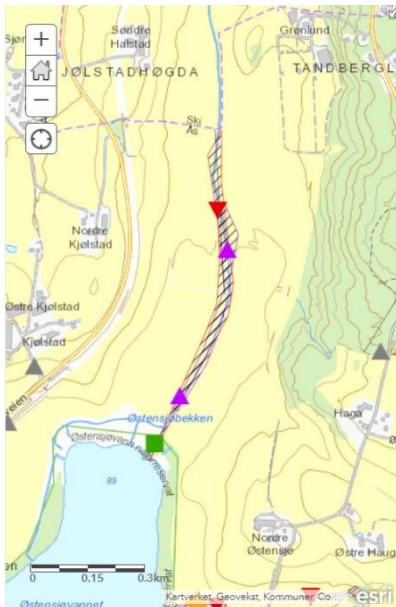
Luking av kjempespringfrø virker som den mest effektive bekjempelsesmetoden, og det sikrer at individet ikke kommer tilbake, noe slått ikke gjør. Områdene med kjempespringfrø har færre planter i år enn i fjor, men på noen lokaliteter er det krevende å finne alle individer grunnet lite fremkommelighet og mye vegetasjon. Det kan dermed bli vanskelig å utrydde planten på visse områder, men man kan likevel hindre videre spredning og utvikling av monokultur.

På hogstfeltet i Vinterbroveien (Figur 11) har tidligere bekjempelse hatt god virkning. I 2017 ble det brukt en uke på å luke området, i år ble det kun brukt en dag. Dermed er det betydelig færre planter enn tidligere år. Likevel er dette et krevende område som er vanskelig å ta seg frem i og med mye vegetasjon. Her vil det trolig være nødvendig å fortsette bekjempelsen i kommende år.

Figur 11: Lokalitet i Vinterbroveien.

Ved utløpet av Vassflobekken til Gjersjøen (Figur 13) finnes det fortsatt en stor bestand med kjempespringfrø. Ned til utløpet kommer det også frø fra bekken, i tillegg til det som finnes i elvedeltaet. Her er området lite fremkommelig med mye vegetasjon. Luking i dette området har hatt en god virkning, og det er viktig å fortsette med bekjempelsen for å holde bestanden nede.

Figur 12: Lokalitet ved Østensjøvann.

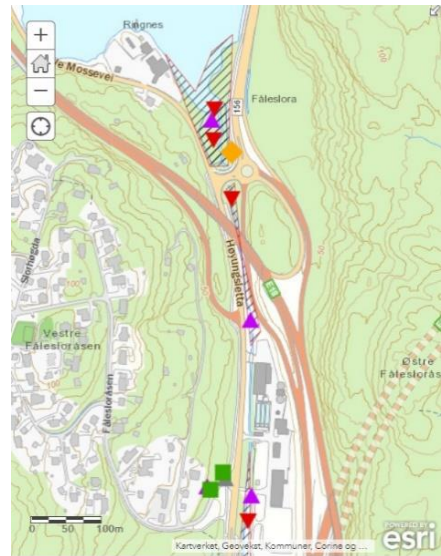
I en bekk i Kroer (Figur 14), som grenser til Vestby kommune, har det tidligere år vært mye kjempespringfrø. Bekjempingen i fjor ble utført med både luking og slått på grunn av den store mengden, og avstand til vei. I år var bestanden betydelig redusert, og noe av grunnen til dette var nok andre vekstforhold enn tidligere år.

Figur 15: Lokalitet ved Engsbekken.

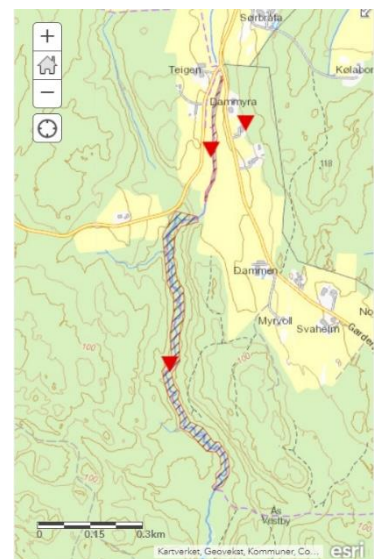
Engsbekken (Figur 15) er en grensebekk til Ski kommune. I

fjor ble det brukt fire dager til å luke i denne bekken og langs store deler av bekken vokste det kun kjempespringfrø. I år fant man et fåtall planter, og denne bekken vil trolig kreve minimalt med innsats i kommende år.

Figur 13: Lokalitet ved Gjersjøen.

Langs Østensjøbekken (Figur 12) har det tidligere blitt luket en god del kjempespringfrø, i tillegg til noe slått i fjor. I år er bestanden betydelig redusert. Også her er det viktig at man fortsette bekjempelsen, da det kun trengs én plante for at kjempespringfrøene skal spre seg igjen.

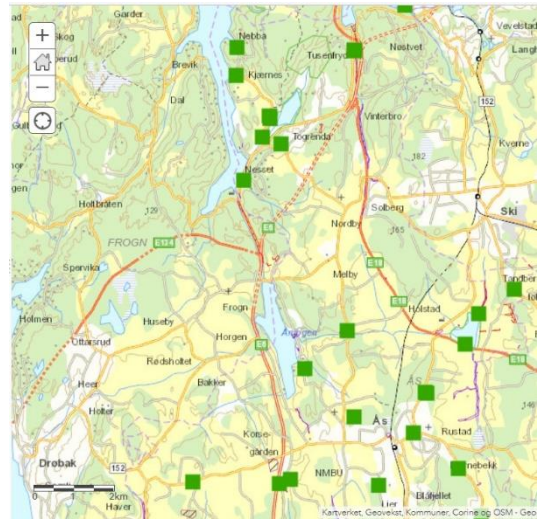

Figur 14: Lokalitet i Kroer.

Parkslirekne

Det finnes 25 kjente lokaliteter med parkslirekne i kommunen, men det er trolig enda flere.

Lokalitetene er spredt i hele kommunen og er av ulik størrelse. Disse er ikke bekjempet på grunn av prioriteringer og at det er en vanskelig og langvarig prosess å bekjempe parkslirekne.

Figur 17: Kjente lokaliteter med Parkslirekne.

Stillehavsøsters

Stillehavsøsters i Ås kommune ble i år kartlagt langs badestrender. Det ble funnet færre stillehavsøsters enn forventet langs badeplassene i Bunnefjorden. Dette er trolig takket være bekjempelse fra private.

Figur 16: Lokaliteter med Stillehavsøsters.

Videre arbeid

Videre vil vi anbefale samme fremgangsmåte som ble brukt i år og tidligere år. Ett sted bekjempes ferdig før man går videre til neste lokalitet. Lokaliteter som blir besøkt tidlig i sesongen, samt de med høy tetthet, bør prioriteres ved andregangsbekjempelse.

Kjempespringfrø er vanskelig å oppdage før de har nådd en viss størrelse, så områder der de finnes bør ikke bekjempes for tidlig, spesielt om man ikke får tid til å besøke de flere ganger i sesongen.

Til neste år bør kjempespringfrøene øst for Østensjøvann prioriteres. Da unngår man spredning ned til Østensjøvann, samt at det gir liten gevinst å bekjempe lengre nede i bekken

når plantene finnes oppstrøms. Området er på privat grunn, og man bør derfor avklare om det er grunneier eller kommunen som skal stå for bekjemping, eventuelt et samarbeid.

Det samme gjelder hogstfeltet og jordekanten ved Venneskål der det er en stor bestand kjempespringfrø. Denne lokaliteten er ikke i direkte kontakt med rennende vann, og har derfor lavere spredningspotensiale.

Stillehavsøsters ble kartlagt i 2019, men ikke bekjempet. Om man har ressurser til det bør det vurderes om disse skal bekjempes kommende år. Fokuset bør i så fall være på badestrender og steder der folk bader. En total bekjemping er urealistisk å satse på.

Som tidligere nevnt ble grunneiere informert først i juli og august. Til neste år burde informasjonen komme tidlig, i mai/juni, slik at grunneier kan få tid til å planlegge. Dette gjelder spesielt der bestanden er i åkerkanten, men hageeiere bør også informeres tidlig så de kan luke vekk planten før de blir store.

Kommunens bekjempelse har tydelig effekt på bestander av kjempespringfrø og kjempebjørnekjeks. Tidligere års arbeid bør videreføres i fremtiden, slik at man unngår videre spredning og re-etablering.

Referanser

Artsdatabanken. (2012a). *Kjempebjørnekjeks*. faktaark.

Artsdatabanken. (2012b). *Kjempespringfrø*. faktaark.

Artsdatabanken. (2012c). *Parkslirekne*. faktaark.

Fykse, H. (2019). *Kjempebjørnekjeks*. Svartelistede planter. Store norske leksikon.

Tilgjengelig fra: <https://snl.no/kjempebj%C3%B8rnkjeks>.

Lauritz S. Sømme, L. M. (2018). *Stillehavsøsters*. Store norske leksikon. Tilgjengelig fra:

<https://snl.no/stillehavs%C3%B8sters> (lest 13.08).